

Колісниченко А. В. Національні традиції Емілі Дікінсон та Волта Вітмена vs модерністські новації Езри Паунда й Томаса Стірнза Еліота в формуванні оригінальності письма Гарта Крейна // Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. BoScience Publisher, Boston, USA. 2021. Pp. 580-587.

УДК 821. 111 – 14 (73) (045) Крейн

**НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ ЕМІЛІ ДІКІНСОН ТА ВОЛТА
ВІТМЕНА VS МОДЕРНІСТСЬКІ НОВАЦІЇ ЕЗРИ ПАУНДА Й ТОМАСА
СТІРНЗА ЕЛІОТА В ФОРМУВАННІ ОРИГІНАЛЬНОСТІ ПИСЬМА
ГАРТА КРЕЙНА**

Колісниченко Анна Віталіївна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та прикладної лінгвістики

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

safronovaannar@gmail.com

Анотація: У статті проаналізована своєрідність творчості Гарта Крейна, визначені особливості не лише національних концептів, а й естетичні засади світової літератури, які стали елементами модерністської художньої парадигми, а пізніше й постмодерністської культури США. Розвідка пропонує дослідження міфопоетики творчості Гарта Крейна в контексті літератури американського модернізму, деталізуючи особливості складної взаємодії архаїчного міфу, національної художньої традиції феноменів модерної дійсності у створенні авторського неоміфу.

Ключові слова: модерністське письмо, національна традиція, міф, міфологічний простір, поетикальні новації, неоміф.

Говорячи про вчителів і попередників Гарта Крейна, варто згадати американську національну традицію, зокрема Емілі Дікінсон і Волта Вітмена. Дікінсон була шанованою Крейном поетесою і особистістю. Вона для нього є уособленням самої поезії, тієї непоказної шляхетності, що «звеличує вічність у кожному серці» [6, р. 128], як пише Крейн у вірші «До Емілі Дікінсон». Він говорить про муки і страждання, без яких творчість просто неможлива, і Дікінсон знала і писала про це. Звертаючись безпосередньо до поетеси, Крейн пише, що для плідної праці, як вона й говорила, необхідні не лише розум та любов, а ще й розуміння найпотаємніших думок і почуттів. У своїх віршах поетеса досліджує не такий вже широкий спектр явищ, але це не заважає їй дійти висновку, що найменша частка природи так само складна й невичерпна для пізнання, як і великий Всесвіт. Універсальні, космічні проблеми проходять крізь призму глибоко особистих почуттів, емоцій, аналогій, що уповні відповідало способу її життя, яке було усамітненим і затворницьким. Відомою особливістю її творчості було включення романтичної образності в буцімто реалістичний художній простір. Романтичний конфлікт між ідеалом і дійсністю визначив тематику і емоційну напругу її творів. Людина у поезії Емілі Дікінсон самотня, відчужена від суспільства. Ось цим усім, і нездоланною самотністю кожної людини, тим більше поета, Дікінсон суголосна рефлексіям Крейна. Як і вона, він шукав розради чи підтримки в християнстві, а знайшов співприсутність смерті – як постійне нагадування про кінцевість людини. Якщо світ Дікінсон виразно християнський за своїми топосами, то Волт Вітмен для Крейна, в першу чергу, американський поет, уособлення національної окремішності і неповторності. Вітмен, про що б не писав, завжди співає про себе і про Америку. А сукупно він творить той поетичний всесвіт, в якому перемагає гармонія. Поетичні образи Вітмена виразно прості, як сама природа, і разом із тим багатовимірні і таємничі, як прояви духу. У простих і звичних речах Вітмен побачив прояви вічного і прекрасного, всесвітнього і дуже особистого. Поезія Вітмена змінювала існуюче на той час уявлення про "поетичне"- "непоетичне".

Вірші Вітмена сповідальні, відверті, поет ніби прагне подолати відстань між реальністю і її відображенням у поезії. Усе, що спостерігає поет, має право бути Поезією, бо все це прояви Життя. Ці особливості вітменівської поезії спонукали читача розмірковувати, співчувати, розуміти поета. Бо його вірші звернені до всіх і до кожного, адже поет відчуває себе часткою людської спільноти і при цьому її самотнім голосом. Саме цього всього прагнув і Крейн, який вчився у американських романтиків, перш за все, Дікінсон і Вітмена, говорити про національне у світовому вимірі, локальне розуміти як універсальне. Романтичний міф Америки у Крейна насажується енергетикою і образністю нового часу, про що він співає у поемі «Міст».

Стосунки з сучасниками у Крейна склалися інакше. Він підкреслено дистанціювався від них, вважав свою позицію окремишньою, інакшою. У діалог він вступав, причому дистанційовано, тільки з Еліотом і Паундом, бо мав їх за рівних собі. Вони, і як критики, і як митці, вплинули на його естетичні смаки – спочатку Паунд, а пізніше (після 1917 р) – Еліот. Паунд був цікавий Крейну прагненням створити нову культуру Заходу, використовуючи стародавні культури Сходу. Ось там, за Паундом, збереглися оті непорушні і zarazом плідні традиції, котрі здатні якщо не зупинити, то пригальмувати занепад сучасності, гармонізуючим фактором чого має стати всеосяжний міф. Тому різноманітні мистецтва, різні жанри і форми вияву духу та художності в людині для Паунда стають приводом для з'ясування місії митця, сутності та смислу мистецтва як такого. Про це його «Cantos», поема, написана за принципами епічної традиції, наповнена історичними алюзіями, географічними локусами та різноманітними культурними маркерами і топосами – безмежна як Всесвіт і дискретно-точна як життя. Відомий американський дослідник Отто Маттісен виділив у поемі Паунда такі основні теми, як подорож в Аїд, історія імператорів Китаю, дискурс Ренесансу і Овідієвих метаморфоз, а також період американської революції [1]. Майже всі із зазначених фрагментів мозаїки світової культури знаходимо у поезії Крейна. Тільки видається, що вектор розбудови поетичного універсуму у митців різний. Паунд йде від Америки у широкий світ, тобто його спрямування відцентрове, Америка – один із сегментів великого світу і не більше.

Для Крейна Америка – осердя світу, кульмінація здобутків людства, його вектор – доцентровий. Якщо головне в «Cantos» – це намагання «створити» нову європейську культуру з уламків старих культур, великих традицій минулого, які в сучасності існують як дискретні фрагменти і майже втратили свій смисл, то для Крейна безсумнівне буття оригінальної американської цивілізації і культури як наслідку плідної взаємодії всієї людності.

Гарольд Блум авторитетно заявив, що Гарт Крейн стоїть вище за Еліота, а поезію Паунда він взагалі не любить і «по-людськи не може прийняти» [4]. Зрозуміло, що Еліот і Паунд – ключові фігури модерністської поезії, з якими пов'язана її поетикальна своєрідність. Тому оригінальність модерністського письма Крейна варто розглядати в порівнянні з Паундом і Еліотом. Крейн і Еліот: у першого міф як засіб синтезу минулого і гармонізації сучасності, у Еліота – як спосіб розвінчати минуле і підірвати довіру до сучасності; Крейн вводить у поетичний простір різні традиції і голоси для відтворення поліфонії єдиного американського універсуму, Еліот, натомість, протиставляє, стикає голоси, традиції, дискурси в дисгармонії колажу; для Крейна головним засобом ретрансляції смислу слугує метафора, для Еліота надважливою у цьому сенсі є форма. Як говорив Т. С. Еліот, «поет повинен ставати більш всеохоплюючим, більш алюзивним, більш алегоричним, щоб силоміць примусити мову...виразити те, що хоче поет» [3]. А для Крейна мова завжди символічна: «Слово має принаймні два значення. Я хочу винайти, як встояти на межі розуміння» [5].

Крейн і Паунд. Нам здається, що Паунд так і не позбавився остаточно від зваби імажизму, котра надавала емоційної розкутості у прагненні дістатись «ближче до кісток». Проголошені Паундом на початку століття прямота і аскетичність мови були чужі метафорично наснаженій поетичній манері Крейна. Зближувало їх символістське потрактування історії, функціональне використання якої в міфологічному просторі епосу «Cantos» і поеми «Міст» було принципово різним. Для Паунда епос, за його словами, це поема, що включає історію, додамо, що він і визначається історією, бо це, знову цитуючи його,

«історія племені» [2]. Для Крейна, історія в епосі – лише одна з його складових, домінує над якими авторський міф. У Крейна, за всього очевидного словесного надміру, якщо орієнтуватись на вербальний аскетизм Паунда, ледь не кожне слово утримує міфологічний потенціал, воно завжди функціонує у його первісному значенні, за яким майорить міфічний контекст. Це може бути ім'я Покахонтас чи назва Атлантиди, що збуджують міфи про індіанців і підкорення Америки білими, або про кохання Покахонтас і капітана Сміта, про міфологічну Атлантиду Платона і переїзд першопоселенців через Атлантику, що в часи Крейна вже теж став міфом. А може бути чайка - один з улюблених образів Крейна: звичайний птах, який кружляє над Бруклінським мостом, і постійний персонаж індіанської міфології, в якому поєднались безмежність свободи і вигадливий розум трікстера. Тобто один вербальний маркер Крейна – чайка – утримує і одночасно продукує кілька смислів, від конкретики до символіки міфу, як величний образ Бруклінського мосту, що прибрав міфологічного виміру, став тим новим міфом, який створив Гарт Крейн.

За зізнанням Крейна, його «амбітний» стиль, що так дратував американських критиків, був інспірований реакцією на поезію Томаса Стірнза Еліота. Крейн був захоплений обширом Еліотової ерудиції, що, уформовуючи міфологію нового часу, щедро виявляла себе в рясних алюзіях та ремінісценціях, спонукаючи до поетикальних експериментів. Але при цьому Крейн категорично не приймав притаманне Еліоту песимістичне сприйняття сучасності і, зокрема, його апокаліптичну прогностику майбуття людства, цивілізації, культури. Це була головна теза його дистанційованої у просторі полеміки з Еліотом. Такий авторитетний дослідник як Волдо Френк був переконаний, що поезія Крейна – цілеспрямоване продовження національних художніх традицій у сучасному індустріалізованому світі, і на це його надихнула саме поетична практика Еліота. Трохи вище ми наводили висловлювання Еліота про те, що поет має ставати все більш алюзивним, все більш алегоричним, щоб брутално опанувати мовою, відокремивши від неї смисл. Орієнтуючись на нього і опонуючи йому, Крейн прагнув інтенсивного включення культурної спадщини людства в свій художній

універсум, використання якомога більшої кількості елементів різних релігійних та міфологічних традицій. Тому ледь не кожне поетичне слово Крейна, завдячуючи Еліоту, багатозначне, семантично варіативне, що виключає можливість однозначного прочитання його творів. У Крейна, як і у Вітмена, на якого він постійно покликався, саме слово стало тим простором, на якому і з яким експериментував поет. На переконання Т. С. Еліота, неможливо оцінити внесок поета в літературний процес, не порівнявши його з попередниками – лише контекстуальний вимір, зіставлення з традиціями національної та світової літератури може забезпечити неупередженість об'єктивної оцінки. Еліот ідентифікував добу модерну як період абсолютного духовного декадансу. Саме в цьому Крейн відрізнявся від нього. Підставою для неприйняття Крейном Еліотового песимізму слугувало й те, що останній нібито пропустив деякі важливі духовні події, які були характерними для модерну. Сучасний світ, у тому числі й сучасне американське суспільство (яке для Еліота було безнадійно zdegradованим, і стан занепаду якого ставав все більш катастрофічним), на думку Крейна, все ж мали свою, хай і не таку відчутну, але неповторну духовність, яку й слід було художньо осмислити. Гуманістичні цінності доби модерну, переконував Крейн, не надто відрізняються від традиційних цінностей людства, але вони постають інакшими в кожен час, і цю різницю поети мають не прогледіти, а навпаки – підкреслити. По-різному поети ставилися й до кінцевих цілей літератури. Так, Еліот критикував ліберальні погляди на літературу – велич літератури не можна визначити виключно літературними стандартами. А Крейн вірив, що це і є той вид літературної свободи, що дозволяє створювати поезію, здатну вести читачів новими ділянками свідомості до нового емоційного й чуттєвого досвіду. Для такої поезії повинні віднаходитися нові методи, тому слід вдаватися до нового вокабуляру і нової поетичної техніки. Крейн пояснював важливість теоретичної / технічної побудови поезії тим, що мета такого виду поезії полягає не в логіці, а в читацькому емоційному й чуттєвому досвіді. Вірші міститимуть цілу низку незвичних асоціацій між словами та символами, що може зрозуміти лише читач, який приділяє увагу попередньому досвіду.

Отже, Крейна, перш за все, захоплювала поетика Еліота, як потужний і ефективний засіб ретрансляції інтелектуальних та духовних смислів його поезії. Але Крейн відчував у роботах Еліота, особливо в «Безплідній землі», цілковитий песимізм, який вважав помилковим. Оponentом Крейна виступив авторитетний критик Ален Тейт, який пояснював Еліотів песимізм наслідком глибоких рефлексій, філософських розмислів про світ, людину та поступ цивілізації. Більше того, на погляд А. Тейта, приватне життя Гарта Крейна, а надто проблематика і поетика його творів – і доводять думку Еліота про крах індивідуальної свідомості.

Найвідоміші епічні поеми модернізму – «Безплідна земля» Еліота, «Cantos» Паунда й «Міст» Крейна, тому в них неважко помітити низку схожих тем і художніх прийомів, символів і т. ін. Кожен із поетів активно залучає до свого художнього полотна різні міфи (Еліот – античні, єгипетські, індійські; Паунд – східні міфи, китайські, античні; Крейн – індіанські, античні, ацтекські), включаючи і християнську міфологію. Кожна поема базується на системі образів, що акумулює весь людський досвід, реалізуючись у алюзіях, цитатах, асоціаціях, перифразах, а інколи і пародіюванні стилів різних епох і їхніх літературних представників. У кожній poemі зустрічається мотив Дантового «Пекла», у Паунда й Крейна – це спуск у Аїд у процесі ініціації героя, а в Еліота картини пекла символізують сучасне життя Америки. Різняться ці твори своїм настроєвим спрямуванням – Еліот показує, що сучасна цивілізація не уникне знищення, бо безплідна земля не може породити надії на порятунок; Паунд шукає вихід для сучасного суспільства у зверненні до цивілізацій минулого, зокрема Сходу; а Крейн на теренах власної країни віднаходить надію на майбутнє, спираючись на традиції своєї землі, що проростають у сучасності, живлячи техногенний бум. Тобто кожен із цих видатних американських поетів-модерністів, спираючись на обшир досвіду світової культури, прагнув його активізації і віталізації – за всієї відмінності їхніх інтенцій і кінцевої мети поезій.

Список літератури

1. Гарин И. И. Век Джойса / И. И. Гарин. – М.: ТЕРРА-Книжный клуб, 2002. – 848 с.
2. Паунд Эзра. Стихотворения и избранные Cantos / Эзра Паунд. – М.: СПб, 2003. – 887 с.
3. Элиот Т. С. «Улисс», порядок и миф [Электронный ресурс] / Т. С. Элиот. – Режим доступа: <http://www.morebo.ru>
4. Bloom H. Anxiety of influence; a theory of poetry / Harold Bloom. – New York: Oxford University Press, 1973. – 157 p.
5. Crane H. General Aims and Theories [Electronic resource] / Hart Crane. – Access point: <http://www.poetspath.com/transmissions/messages/crane.html>
6. Crane H. The collected poems of Hart Crane. / Hart Crane // Edited with an introduction by Waldo Frank. – New York: Liveright publishing corporation, 1933. – xxxiv, 179 p., ill.